

Alicja Przybylska*

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 <https://orcid.org/0009-0009-7222-5122>

aliprz4@amu.edu.pl

Koreańskie nazwy rodzinne – socjolingwistyczne aspekty komunikacji

Streszczenie. W niniejszym artykule rozważaniom poddane zostały koreańskie nazwy osobowe oraz adresatywne formy pokrewieństwa, ich znaczenie w codziennej komunikacji oraz językowe i społeczne funkcje, jakie pełnią podczas nawiązywania i rozwijania relacji międzyludzkich. Rodzina i grupy bliskich są szczególnie istotne w procesie powstawania i zmieniania się poszczególnych form – stanowią ośrodek nauk, tradycji i praktyk związanych z nazewnictwem. Określenia pierwotnie funkcjonujące jedynie w obrębie wspólnoty spokrewnionych ze sobą osób współcześnie używane są nawet w kontakcie z ludźmi spoza rodziny, z którymi jest się w przyjacielskich stosunkach – co włącza ich tym samym do grupy, w której panują bliższe, rodzinne relacje. Wyjątkowy charakter koreańskiego nazewnictwa osobowego oraz komunikacyjnie wykorzystywanych form zwrotu bezpośredniego skłania do wniosków o przywiązaniu Koreańczyków do precyzyjnego i rozmyślnego wyrażania myśli, a także istotnie wartości, jaką dla wspólnoty jest sam język.

Słowa kluczowe: nazwy osobowe, adresatywne formy pokrewieństwa, rodzina, Korea Południowa

Familiar names in Korean – sociolinguistic aspects of communication

Summary. The article is a consideration on Korean personal names and addressive forms of kinship, their significance in everyday communication, as well as the linguistic and social functions they perform during the process of forming and developing interpersonal relationships. Family and groups of relatives are particularly important in the processes of formation and change of particular forms – they are the core of naming-related knowledge, traditions and practices. Terms that originally functioned only within a community of blood-related individuals are nowadays in

* mgr; doktorantka w Szkole Doktorskiej Nauk o Języku i Literaturze UAM, ul. Wieniawskiego 1, 61-712 Poznań

use even when communicating with people outside the family with whom one is on friendly terms – thereby including them in a closer, familiar group. The exceptional characteristics of Korean personal naming and the communicatively used forms of direct expression lead to the conclusion that Koreans are committed to the precise and deliberate expression of thoughts and that the language itself is an essential value to the community.

Keywords: personal names, addressative forms of kinship, family, South Korea

O istocie nazw w danym społeczeństwie i wspólnocie świadczą czynniki składające się na proces komunikacji – język, jego uwarunkowania i użycie, a także (a właściwie przede wszystkim) ludzie, którzy tworzą kontekst wykorzystania oraz potrzebę tworzenia poszczególnych onimów. W kraju kultury słowa i tradycji, które bezpośrednio wynikają z wartości, jaką dla społeczności jest język i jego precyzyjne wykorzystywanie, werbalne sposoby formowania i przekazywania myśli stanowią przedmiot zainteresowania wszystkich członków porozumiewającej się grupy. Korea Południowa to państwo, którego obywatele zwracają szczególną uwagę na harmonijną, zgodną z założeniami powszechnie respektowanych zasad konfucjanizmu, pełną szacunku komunikację, w centrum której stawiają człowieka¹. Ośrodkiem wiedzy na temat życia społecznego jest najmniejsza, a zarazem najbardziej podstawowa z grup – rodzina. Już w jej obrębie Koreańczycy poznają znaczenie hierarchii wyznaczanej w imię zachowania ładu oraz ról, przyjmowanych i wypełnianych przez każdego człowieka będącego częścią danej wspólnoty. Związany bezpośrednio z nimi system wyrażania szacunku – również językowego – cechuje Koreańczyków i ich mowę, która opiera się na każdorazowym dobraniu odpowiedniego kontekstualnie poziomowi honoryfikacji wypowiedzi (Janicka 2009).

Przedmiotem niniejszego artykułu będą południowokoreańskie formy adresatywne określające stopień pokrewieństwa oraz ich wykorzystanie w codziennej praktyce komunikacyjnej całej społeczności językowej. Opis poszczególnych aspektów koreańskiego systemu imienniczego i adresatywnego w przywołanym kontekście kulturowym ma wskazać na „rodzinny” charakter analizowanych form, które wraz z poszerzeniem ich funkcjonalności o użycie w relacjach wykraczających poza pierwotne, rodzinne – wyrażają nie tylko należyty szacunek (w perspektywie wielopoziomowej hierarchii rodzinnej), ale i stopień bliskości, sympatii czy poczucia wspólnotowości. Ukazanie familiarnej

¹ Znaczenie konfucjanizmu, rola kolektywu, wynikająca z niej społeczna hierarchia i wartości porządkujące międzyludzkie relacje – łącznie określane jako *삼강 오륜* – opisane zostały w wielu opracowaniach (m.in. Park, Cho 1995; Sohn 2005; Seth 2010). Najważniejsze ich aspekty w kontekście podejmowanego tematu przedstawiam w tekście *Socjokulturowe aspekty komunikacyjne adresatywnych form pokrewieństwa w społeczeństwie koreańskim* (Przybylska 2023b).

oraz relacjotwórczej roli imion i (często towarzyszących im) form adresatywnych pokrewieństwa w koreańskim społeczeństwie stanowi główny cel pracy. Wskazując na nierozzerwalny związek analizowanych nazw z ich użyciem w określonym kontekście komunikacyjnym – przestrzeni społecznej (Iglewska 2015: 329), przyjmuję konieczność opisu form językowych przez pryzmat czynników socjologicznych, metodologicznie skłaniając się więc ku badaniom z zakresu socjolingwistyki, szczególnie – socjoonomastyki².

U podstaw współczesnego piśmiennictwa koreańskiego znajduje się alfabet 한글 (*hangeul*), którego litery reprezentują poszczególne dźwięki. Jego spółgłoski i samogłoski to łącznie 40 znaków (w tym dyftongi) – układane są w grupy zawierające od 2 do 4 elementów, tworzą sylaby, z których powstają wyrazy. Przykładem takiego leksemu może być sama nazwa koreańskiego alfabetu. Pierwszą sylabę tworzą litery ㅎ (*h*), ㄷ (*a*), ㄴ (*n*), natomiast drugą: ㅋ (*k*), ㅡ (*eu*), ㄹ³ (*l*). Szczególnie w perspektywie polskiego systemu językowego (polskiej ortografii) warto podkreślić, że język koreański nie rozróżnia liter dużych i małych – bez względu na pełnioną przez dany wyraz funkcję (rozpoczynanie zdania czy bycie nazwą własną). Nie wyróżnia się kategorii rodzaju gramatycznego – dotyczy to nie tylko apelatywów, lecz także nazw osobowych (kor. 인명, *inmyeong*) (You 2020: 78).

인명 to wyraz pochodzący z języka chińskiego i pierwotnie zapisywany za pomocą jego znaków – 人 (*in*) ‘człowiek’ oraz 名 (*myeong*) ‘imię’ (NAVER Dictionary: 인명). Wchodzący w skład słowa chiński morfem ‘imię’ to forma często używana w Korei (szczególnie w kontekstach oficjalnych, urzędowych), jednak powszechnie funkcjonującym określeniem jest rdzennie koreański leksem 이름 (*ireum*), definiowany jako imię występujące za nazwiskiem osoby (forma odnosi się do obu członów nazwy), a obecnie (głównie w użyciu potocznym) nawet jako cała nazwa osobowa. Identyfikację człowieka umożliwia w Korei połączenie nazwiska z imieniem – w tym właśnie szyku, bez odstępów pomiędzy wyrazami (Kim i in. 2016: 68) – co czyni je jedną, nieróżniącą się od pozostałych nazwą, która nie zmienia swojej formy, nie derywuje i od której (co do zasady)⁴ nie tworzy się zdrobnień (You 2020: 100).

² M.in. w pracy *Ślady dyfuzji kulturowej w antroponimii Poznania w XVI-XVIII wieku* z 2016 roku Irena Sarnowska-Giefing wskazuje narzędzia z gruntu socjologii i antropologii wykorzystywane w ramach badań socjoonomastycznych.

³ Przedstawiony zapis fonetyczny jest zgodny z zasadami transkrypcji poprawionej języka koreańskiego – jest to system transkrypcji języka koreańskiego na alfabet łaćniński, opracowany przez Ministerstwo Kultury i Turystyki Korei Południowej, opublikowany w 2000 roku (You 2020: 90).

⁴ W Korei nie istnieje pojęcie „zdrobnienia”. Przyjmowana zasada okazywania szacunku poprzez językowe zdystansowanie zakłada, że samo użycie imienia rozmówcy implikuje bliskość. Tworzenie form pochodnych oraz ich użycie mogą wywołać uczucie niezręczności i dyskomfortu, wprowadzić honoryfikacyjny nieporządek, a nawet zaburzyć ustaloną poziomowość hierarchii komunikujących się osób (You 2020: 100).

Poza prawnym ograniczeniem liczebności sylab imienia (od 1 do 5)⁵, które jest składową nazwy osobowej jednostki, nie ma wielu formalnych zastrzeżeń co do wyboru poszczególnych form⁶. Można jednak wskazać na warianty, które występują najczęściej – warunkowane m.in. przekonaniem rodziców nazywających swoje dzieci czy chęcią przekazywania im określonych tradycji (również językowych). Nazwa *손민혁* to przykład powszechnie występującej formy – jest złożeniem jednosylabowego nazwiska *Son* (손) i dwusylabowego imienia *Min-hyeok* (민혁). O wiele rzadziej spotkać się można z osobami, których nazwisko składa się z dwóch sylab, tak jak w przypadku nazwy *독고준*, w której *Dokko* (독고) jest nazwiskiem, a *Jun* (준) jednosylabowym imieniem. Coraz popularniejsze, ze względu na zachodnie wpływy (TTMIK 2017), stają się złożenia jednosylabowego nazwiska i jednosylabowego imienia (najczęściej rodzimego pochodzenia), jak np. *박진* (*Pak Jin*).

Wspominając o roli nazwiska w Korei Południowej, należy wskazać nie tylko na jego oczywistą funkcję identyfikacji jednostkowej, ale przede wszystkim wartość przekazywanej wraz z nim rodzinnej tożsamości. Historycznie nazwiska były nadawane jedynie ludziom wysoko urodzonym, zasłużonym lub arystokracji, która posługiwała się językiem chińskim i przyjmowała nazwy tego pochodzenia (zob. Kałużyńska 2020: 83–84). Koreańczycy hierarchicznie sytuowani niżej najczęściej w ogóle nie posiadali nazwisk, a ich imiona wywodziły się z rodzimego języka. W związku z tym funkcjonujące do dziś w Korei Południowej nazwiska to w większości formy chińskie – fonetycznie i graficznie (po stworzeniu alfabetu *hangeul*) zaadaptowane do języka koreańskiego – z nielicznymi wyjątkami (jak nazwisko *김, 金 Kim*, które pochodzi z czasów koreańskiego królestwa Silla) (Pak 2020: 19). Tym samym ponad połowa Koreańczyków nosi te same nazwiska, z których w 2000 roku najczęściej występującymi były: *김 (金, Kim)*, *이 (李, Lee)*, *박 (朴, Pak)*, *최 (崔, Choi)*, *정 (鄭, Jeong)*. W ciągu 23 lat zmianie uległa jedynie ostatnia pozycja, na której pojawiło się nazwisko *강 (姜, Kang)*⁷. W przeciwieństwie do polskiej tradycji, w Korei nazwiska są dziedziczone i niezmiennie nawet w sytuacji zamążpójścia – kobiety i mężczyźni noszą miana swoich ojców i dziadków, które mają jednoznacznie wskazywać na pochodzenie patrylinearne, a także – co ciekawe – geograficzne. Nazwisko funkcjonuje jako nazwa rodowa, przypisana do konkretnej gałęzi rodziny – dlatego można mówić m.in. o Kimach z Seulu, Kimach z Daegu czy z Jeju (Ahn 2017: 415).

⁵ W 1993 roku rząd Korei Południowej zakazał nadawania dzieciom imion dłuższych niż pięciosylabowe.

⁶ Informacje dotyczące prawnych aspektów koreańskiego imiennictwa przedstawiam szerzej w artykule *Antroponimia koreańska – kontekst kulturowo-prawny* (Przybylska 2023a).

⁷ Na podstawie informacji dostępnych na portalu statystyk krajowych KOSIS (국가통계포털, Korean Statistical Information Service, <https://kosis.kr/index/index.do>, dostęp: 9.08.2021).

Wspomniane już imiona – podobnie jak nazwiska – mają w Korei wiele powiązań z językiem chińskim (którego znakami niegdyś zapisywano język koreański – dziś określa się je mianem *hanja*). Szczególnie interesujące zdają się w tym kontekście imiona dwusylabowe, w ramach których każda z sylab może pełnić inną funkcję. Pierwsza z nich jest zazwyczaj określana mianem 돌림자 (*dollimja*) (NAVER, hasło: 돌림자) lub 항렬자 (*hangnyeolja*), tzn. ‘nazwa pokoleniowa’, generatywna (por. Kałużyńska 2015: 108–109) – jest wspólna dla całego pokolenia w rodzinie (choć współcześnie obserwuje się wiele odstępstw od tej tradycji i ograniczenie jej jedynie do linii rodzeństwa). Kolejno nadawane pokoleniom nazwy wybierane były na podstawie uprzednio układanego poematu pokoleniowego – utworu, który za datę swojego powstania ma początek istnienia rodu. Pełnił funkcję mnemoniczną, pozwalał na przechowywanie wiedzy na temat rodziny, a każda kolejna sylaba utworu przypisywana była następującym po sobie pokoleniom jako część ich imion. Druga z sylab – indywidualizująca – to w rzeczywistości jedyna cząstka wyróżniająca jednostkę spośród grupy rodzinnej, w związku z czym wielką wagę przywiązuje się do odpowiedniego dobrania wszystkich elementów miana – skrupulatnie dopasowywanych po to, by pełna nazwa przynosiła szczęście w życiu. Najczęściej wybierana była przez głowę rodziny – dziadka lub ojca (Kałużyńska 2015; Encyclopedia of Korean Culture: 항렬 (行列)).

Istnienie miejsc takich jak 철학관 (철학, *choelhak* ‘filozofia’ 관, *kwan* ‘miejsce’) lub 작명소 (*jakmyeongso*, dosł. ‘miejsce nazywania’/ ‘miejsce imienia’), które profesjonalnie zajmują się doradztwem w zakresie doboru imion, świadczy o ważności nazw osobowych dla Koreańczyków. Ze względu na dziedziczne nazwisko, a także przyjmowaną sylabę pokoleniową, stworzenie pełnego imienia wymagało nie tylko wzięcia pod uwagę istniejących już form, ale również założeń konfucjańskiej dyscypliny poświęconej analizie imion – 성명학 (*seongmyeonghak*), rozumianej jako ‘nauka o nazwiskach i imionach’. Nie jest ona równoznaczna antroponomii⁸ (kor. 인명학, *inmyeonghak*), a należy do koncepcji ‘czterech filarów przeznaczenia’ 사주팔자 (*sajupalja*), używanej podczas analizowania i przewidywania przyszłości danej osoby na podstawie miejsca i czasu urodzenia, wyglądu oraz liczby kresek czy pociągnięć pędzlem potrzebnych do wykonania znaku (chińskiego lub koreańskiego pochodzenia) (You 2020: 88).

Współcześnie wybierane i tworzone przez Koreańczyków imiona⁹ można podzielić – za Hyerim Pak (Pak 2020: 16–17) – na trzy, poniekąd już nakreślone,

⁸ Badania antroponomastyczne nad imionami i nazwiskami Koreańczyków prowadzone są najczęściej w ujęciu historycznym, językoznawczym, socjologicznym i socjolingwistycznym (Pak 2011: 24–25).

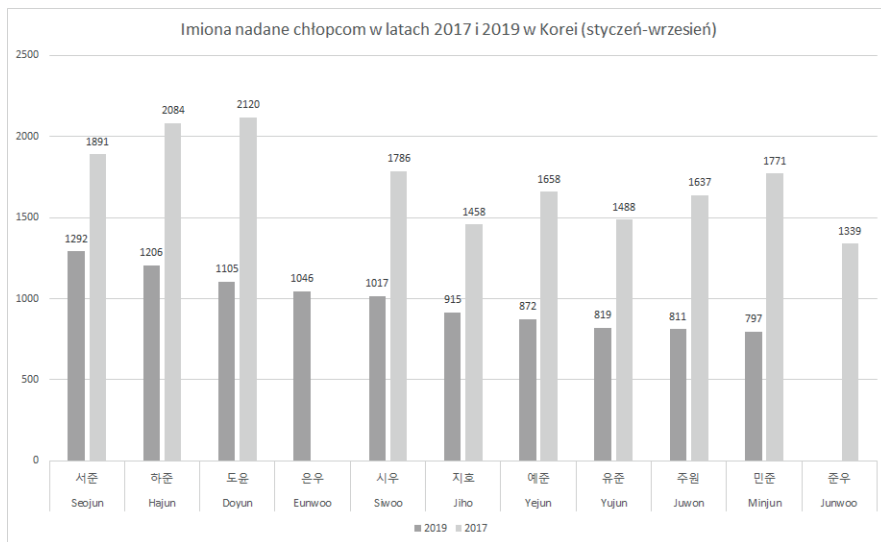
⁹ Jak wspomniano, język koreański nie posiada kategorii rodzaju gramatycznego – aspekt ten w kontekście imiennictwa omawiam w przytoczonej już pracy *Antroponomia koreańska...* (Przybylska 2023a).

kategorie: sino-koreańskie (przeniesione z języka chińskiego i zapisywane w 한자, *hanja*), rodzime (o koreańskim rodowodzie) oraz obcego pochodzenia. W przypadku imion rodzimych odczytanie ich znaczenia zdaje się dość intuicyjne – szczególnie w przypadku dwutematowych złożów czy form jednotematowych, jak np. 바람 (*Baram*) ‘wiatr’¹⁰, w ramach których żaden z członów nie ulega skróceniu czy mutylacji. Nieco trudniejsze w interpretacji są imiona dwu- i wielotematowe skrócone, takie jak przywołane w pracy wspomnianej już badaczki 슬옹 (*Seulong*). Pierwszy jego człon pochodzi z wyrazu 슬기 (*seulgi*) ‘mądrość’, drugi – z 옹골차다 (*onkkolchada*) znaczącego ‘być solidnym’ (Pak 2020: 17). Prawdziwą trudność w odczytaniu znaczenia imion Koreańczyków napotkać można jednak dopiero w nazwach o chińskim rodowodzie. Jak już wspomniano, przed stworzeniem alfabetu *hangeul* Koreańczycy zapisywali swoją mowę za pomocą znaków chińskich. Ze względu na tak ogromną zmianę w zapisie – przeniesienie kilkudziesięciu tysięcy znaków języka chińskiego na alfabet (o 40 literach) – dokonano wielu uproszczeń, szczególnie fonologicznych (będących skutkiem asymilacji ideogramów rodzimie chińskich do znaków sino-koreańskich, a następnie ich zapisu *hangeulem*), które sprawiły, że język koreański obfituje w homonimy, zrozumiałe dopiero po odniesieniu ich współcześnie używanej formy (zapisanej alfabetem) do językowo-histerycznego źródła semantycznego (dostępnego za pośrednictwem ideogramów). Stąd też można stwierdzić, że potencjalne znaczenie każdego imienia jest dla przeciętnego użytkownika języka koreańskiego (nawet natywnego) niemożliwe lub niezwykle trudne do odgadnięcia. Konieczna jest w tym przypadku konsultacja z osobą, która nosi dane imię, lub z tymi, którzy brali udział w jego tworzeniu. Korzystając z informacji, których na temat swoich nazw osobowych udzielili badacze Pak Hyerim oraz You Changil, można przywołać opisywane przez nich interpretacje. Imię 혜림 (*Hyerim*) składa się z dwóch sylab. Pierwsza z nich pochodzi od znaku 惠 (*hye*) oznaczającego ‘miłosierdzie’ (uważanego za „kobięcy”, często ujmowanego w imionach nadawanych dziewczynkom), a druga – od znaku 臨 (*rim*) znaczącego ‘przybyć’, ‘stać w obliczu’. Można zatem samodzielnie wnioskować, o jakiego rodzaju przekaz i wydźwięk imienia starali się nazywający. W przypadku imienia 창일 (*Changil*), które to – zgodnie ze słowami nosiciela – pochodzi kolejno od znaków ‘zaczynać’ (創 *chang*) i ‘przewyższać’ (逸 *il*), nie jesteśmy jednak w stanie samodzielnie odczytać jego znaczenia. Dopiero sam You Changil przyznaje, że rodzice nadali mu imię, które w całości ma oznaczać ‘udane życie’ (You 2020: 85). Brak informacji od nazywających najprawdopodobniej skutecznie uniemożliwiłby odczytanie sensu zakładanego przy tworzeniu nazwy (ze względu na znaczące, metaforyczne przesunięcie semantyczne złożenia), jednoznacznie skazując próbującego na

¹⁰ Imię to (choć rzadziej) może pochodzić także od czasownika 바라다 (*barada*) oznaczającego ‘oczekiwać’, ‘mieć nadzieję’.

błądzenie pośród znaków homonimicznych w języku koreańskim, jednak zupełnie rozbieżnych w semantyce źródłowej (por. Kałużyńska 2014: 10–11). Dla zobrazowania tego problemu warto przytoczyć choćby kilka przykładów chińskich odpowiedników koreańskiej sylaby 창: 昌, 昶, 彰, 敞, 蒼, 滄, 暢, 唱, 窓, 菖, 艙, 倉, 創, 廠, 倡, 娼, 槍, 槍, 漲, 狹, 瘡, 脹 oraz form odpowiadających sylabie 일: 日, 壹, 逸, 一, 溢, 鎰, 駟, 佖, 佚. Spośród całej listy pogrubiono te, których znaczenie najbardziej odpowiadało zamiarom nazewniczym rodziców i rodziny badacza.

Możemy zatem zadać pytanie, czy w przedstawionej perspektywie jest szansa na wskazanie jakiegokolwiek koreańskiego kanonu lub mody imienniczej. Ilustracje 1–3 prezentują wyniki analiz imion nadawanych chłopcom urodzonym w Korei Południowej w latach 2017, 2019, 2021 i 2023. Przedstawione (we wszystkich rankingach) dane pochodzą (bezpośrednio lub pośrednio, tj. poprzez odpowiednio przywołany portal) z południowokoreańskiego rządowego systemu rejestracji relacji rodzinnych (pokrewieństwa) – 대법원 전자가족관계등록시스템. Zebrane imiona zestawiono, biorąc pod uwagę liczbę ich nadań dla danej płci w konkretnym przedziale czasowym – jedynie w zapisie alfabetycznym, bez uwzględnienia ich odmienności semantycznej w odpowiadających sylabom *hanja* (bez względu na istnienie takiej formy lub jej brak).

Ilustracja 1. Imiona nadane chłopcom w latach 2017 i 2019 w Korei Południowej (styczeń–wrzesień)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: 대법원 전자가족관계등록시스템 [Daebeobwon Jeonjagajokgwangyedeungnoksiseutem] (<https://efamily.scourt.go.kr/index.jsp>, dostęp: 9.08.2021).

순위	이름	이름수
1	이준	2,716명
2	서준	2,303명
3	하준	2,131명
4	도윤	2,081명
5	은우	1,837명
6	시우	1,756명
7	지호	1,548명
8	예준	1,392명
9	유준	1,313명
10	수호	1,307명

Ilustracja 2. 남자 이름 순위 [namja ireum sunwi] 2021

Źródło: <https://baby-name.kr/ranking/> (dostęp: 17.05.2023).

남자 이름 순위		
순위	이름	이름수
1	이준	611
2	도윤	512
3	하준	479
4	은우	477
5	서준	476
6	시우	448
7	지호	446
8	선우	409
9	도현	398
10	이안	373

Ilustracja 3. 남자 이름 순위 [namja ireum sunwi] 2023

Źródło: <https://baby-name.kr/ranking/> (dostęp: 17.05.2023).

Poddając analizie wyłącznie jedną z nazw – np. 서준 (*Seojun*) – można zaobserwować, w jaki sposób zmieniała się popularność konkretnej formy.

W 2017 roku imię uplasowało się na trzecim miejscu, w 2019 na miejscu pierwszym, w 2021 na miejscu drugim, a obecnie [tekst przygotowywano w maju 2023 roku] *Seojun* jest na miejscu piątym. Można byłoby więc zauważyć pewną tendencję i podkreślić działanie mody imienniczej, która wpływa na wybory rodziców. W perspektywie opisywanej już homonimiczności poszczególnych form istotny jest fakt, że zestawienia te tworzone są na podstawie form zapisanych *hangeulem*, nie uwzględniają więc znaczenia etymologicznego poszczególnych sylab czy całych nazw. Dlatego w każdym z tych roczników, tak jak np. w roku 2021, w którym urodziło się 2303 chłopców nazwanych imieniem *Seojun*, mogło urodzić się 2303 chłopców o zupełnie innym (semantycznie i źródłowo) imieniu.

Podkreślana już niejednokrotnie dbałość o precyzję tworzonych nazw w jeszcze większym stopniu dotyczy bezpośrednich zwrotów adresatywnych, wykorzystywanych szczególnie w komunikacji rodzinnej. Poszczególne nazwy (a poprzez nie całe komunikaty) są dostosowywane pod względem ich honoryfikatywności. Spośród koreańskich form adresatywnych – 호칭어 (*hochingeo*) – wyszczególnić można określenia rzeczownikowe (a w ich ramach formy imion i nazwisk, nazwy używane w środowiskach zawodowych, ale również wykorzystywane w innych niż rodzinne grupach społecznych), zaimkowe oraz afiksalne (You 2020: 108). Formy zaimkowe, w miarę możliwości komunikacyjnych, zostają pomijane najczęściej ze względu na związane z nimi ograniczenia – niejednoznaczność semantyczną oraz – przede wszystkim – możliwą niegrzeczność językową. Ostatnie ze wspomnianych form to zbiór bardzo bogaty, dobrze obrazujący aglutynacyjny charakter języka koreańskiego – większość określeń używana jest w postpozycji, jako sufiksy, jak np. -님 (*nim*), który wykorzystywany jest do tworzenia form honoryfikatywnych (szczególnie zawodowych i rodzinnych), czy -씨 (*ssi*) – dodawany po imieniu i nazwisku pełni funkcję zbliżoną do polskiego „pan”, „pani”¹¹ (You 2020: 115). Bogactwo leksykalne form adresatywnych wynika bezpośrednio z kultury nieużywania samych imion w komunikacji bezpośredniej i w formach referencyjnych, a także z braku neutralnych zwrotów drugo- i trzecioosobowych.

W obrębie wymienionych już form rzeczownikowych warto także wspomnieć o nazwach pokrewieństwa – wielu badaczy¹² jednoznacznie wskazuje

¹¹ Dodanie tej formy za samym nazwiskiem nie jest uważane za grzeczne – sugeruje znaczną różnicę w hierarchii (często np. pracowniczej) rozmówców, ale przyłączenie go do imienia sprawia jedynie wrażenie zmniejszenia poziomu formalności przy jednoczesnym zachowaniu chęci okazania szacunku (np. pomiędzy kolegami w różnym wieku).

¹² M.in. Yang Younghee – jedna z badaczek, koreańska językoznawczyni, podejmująca w 2009 roku w pracy *A Historical Study for Establishing Address Terms in Korean Language* [국어 호칭어 체계 수립을 위한 사적 고찰] próbę sklasyfikowania rodzajów koreańskich form adresatywnych (tak jak np. G. Park w 1989: *Rzeczywistość i kontrplan formy adresatywnego języka koreańskiego* [국어 호칭의 실상과 대책], I. Lee w 1994: *Socjolingwistyka* [사회언어학] czy C. Son w 2010: *A Study of the Types and*

na konieczność wydzielenia tego zbioru jako odrębnej kategorii (You 2020: 109). Formy adresatywne pokrewieństwa – 친족 호칭어 (*chinjok hochingeo*) – podzielić można na trzy grupy (ze strony ojca 친족, matki 외족 i powinowatych 인족), wyszczególnione ze względu na przyjęty w Korei patriarchalny system hierarchii i dziedziczenia nazw rodzinnych – w konfucjańskiej filozofii rodzinnej krewni ze strony ojca sytuowani są ponad rodziną matki. Samo słowo 친족 (*chinjok*) określające rodzinę taty oznacza dosłownie ‘prawdziwa/bliska rodzina’. Morfem 외 (*oe*), który dołączany jest do wszystkich nazw określających członków rodziny ze strony matki, w 외족 (*oejok*) tłumaczy się dosłownie jako ‘spoza’ i w pełnej nazwie może oznaczać ‘krewnych spoza męskiej linii rodziny’. Ostatnia grupa to nazwy powinowactw – ze strony męża i żony, a 인족 (*injok*) oznacza ‘rodzinę zaprzyjaźnionych’ (Lisowski 2007: 404). Wszystkie nazwy członków rodziny – w formie adresatywnej i referencyjnej – dobiera się precyzyjnie, uwzględniając wiele czynników, takich jak płeć i wiek nadawcy komunikatu, kontekst sytuacyjny – miejsce, czas i osoby towarzyszące rozmowie, a także tak względne kwestie jak emocje czy stosunek, jaki odbiorca może mieć względem osoby, której dotyczy referencja.

Kluczową rolę podczas wyznaczania rodzinnej hierarchii ma stopień pokrewieństwa, a w Korei można go „mierzyć” specjalną jednostką – 촌 (*chon*). Pokrewieństwo między dzieckiem a rodzicem wynosi jeden 촌. Rodzeństwo oddalone jest od siebie o dwa 촌 – jeden od dziecka do rodzica, drugi od rodzica do drugiego dziecka. Tyle samo 촌 jest pomiędzy dzieckiem a jego dziadkami – od dziecka do rodzica i od rodzica do dziadka/babci. Adekwatnie do tej zasady, np. o wuju ze strony ojca, oddalonym o 3 (kor. 삼, *sam*) 촌 moglibyśmy powiedzieć 삼촌 (*samchon*) – a o jego dzieciach, kuzynach – 사촌 (*sachon* – kor. 사 ‘cztery’). Ilustracja 4, prezentująca powiązania rodzinne ze strony ojca, wyraźnie przedstawia sposób, w jaki można się posługiwać „miarą” pokrewieństwa. Umieszczone w centrum diagramu „나” (*na* ‘ja’) z jego kuzynostwem łączą relacje ojców i wspólnego dziadka. 나 ‘ja’ łączy się z 아버지 ‘ojciec’ (1 촌), on ze swoim ojcem – 할아버지 ‘dziadek’ (2 촌), kolejno z jego drugim dzieckiem, starszym (jak wynika z dookreślenia 큰 *keun* ‘duży, wielki’ umieszczonego przed leksemem podstawowym) rodzeństwem ojca – 큰아버지 ‘wuj’ (dosł. mógłby oznaczać ‘wielki ojciec’) (3 촌), a następnie z dzieckiem wuja – 사촌 ‘kuzyn’ (4 촌). Co ciekawe – mianem bliskiej rodziny określa się krewnych oddalonych do 8 촌.

Niedookreślone rodzajowo formy pokrewieństwa, takie jak np. 동생 (*dongsaeng*) oznaczające ‘młodsze rodzeństwo’¹³, w sytuacji wymagającej precyzacji uzupełnia się o przedrostki 여 (*yeo*) i 남 (*nam*) odpowiadające kolejno płci żeńskiej i męskiej.

Characteristics on Modern Korean Terms of address [현대국어 호칭어의 유형과 특성에 대한 연구] (You 2020: 108–109).

¹³ W koreańskim zbiorze form adresatywnych nie istnieje wiele określających młodszych członków rodziny. Najczęściej zwraca się do nich poprzez użycie imienia (np. w złożeniu z wybraną formą afiksálną).

Ilustracja 4. 친족 [chinjok]

Źródło: 촌수 이해 및 촌수계산법 (민법상 촌수/ 법조문) [chonsu ihae mit chonsugyesanbeop (minbeopsang chonsu/ beopjomun)] 2018.

Choć w codziennej praktyce nazywania można byłoby nie odczuwać wielopoziomowości językowego trudu (bezpośredniego zwracania się do drugiej osoby, to w przypadku koreańskiego systemu imienniczego czy adresatywnego, w ramach których rozmówca każdorazowo, na bieżąco poddaje analizie pragmatyczny kontekst poszczególnych, aktualnie istotnych dla niego aspektów danej sytuacji komunikacyjnej, dostrzec należy nieustanny wysiłek (i umożliwiający jego podjęcie charakter systemu) związany z dostosowywaniem języka do rozwijających się relacji. Na początku wielu znajomości wykorzystuje się pełną formę nazwy osobowej (nazwisko i imię), złączoną z uzupełniającym ją przyrostkiem -씨 (ssi), który wskazuje na większy stopień sformalizowania kontaktu. Wraz z zacieśnianiem się więzi międzyludzkich do nazw osobowych Koreańczycy bez skrępowania dodają formy takie jak 형 (hyeong), 오빠 (oppa), 누나 (nuna), 언니 (eonni) – oznaczające ‘starszego brata’, ‘starszą siostrę’ (1. i 3. leksem używane są przez mężczyzn, 2. i 4. przez kobiety). Z nazw rodzinnych stają się one wówczas nazwami familiarnymi, zbliżającymi ludzi – można więc wnioskować, że w procesie zawiązywania znajomości pozarodzinnych pełnią one funkcję zjednoczącą, relacyjną, a także grupotwórczą, jako że dzięki ich użyciu wartości rodzinne przeniesione zostają poza granice wyznaczonej wspólnoty, formując

nową społeczność, bliską, znaczącą i pozytywnie waloryzowaną. Ostateczna forma zwrotu sprowadzić się może do użycia imienia (uważanego za nazwę bardzo osobistą, niekiedy intymną – ze względu na indywidualny, zgodny z wyznawanymi wartościami sposób jej wybierania) wraz z określeniem rodzinnym (jak np. przywołane imię 민혁 połączone z formą adresatywną 형 ‘starszy brat’, używaną przez mężczyzn), co wskazuje na duży stopień poufałości kontaktujących się ze sobą osób i życzliwość ich relacji¹⁴. Zarówno nazwy osobowe, jak i określenia używane w (bez)pośrednich zwrotach do drugiego człowieka – reprezentując niejako poszczególne aspekty systemu kulturowo-językowego, a z nim przypisywane mu wartości – stanowią w nakreślonej perspektywie południowokoreańskiego społeczeństwa świadectwo osobistego i wspólnotowego znaczenia rodziny, potrzeby przynależności i formacyjnej sprawczości „domowego” języka Koreańczyków.

Bez wątpienia powodów nazywania i wybierania imion czy form zwrotu do adresata może być wiele, jednak – co zdaje się niemalże pewne w kraju, którego przywiązanie do precyzyjnej, nacechowanej semantycznie komunikacji unaocznia się w nazwach osobowych, ale i w formach adresatywnych – to rodzina, jako grupa społeczna, odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu zachowań nazewniczych, interpersonalnych i komunikacyjnych całego społeczeństwa. Łącząc wszystkie przedstawione aspekty w spójną całość – nazwiska (wskazujące na cały ród), imiona (odnoszące jednostkę do grupy pokoleniowej, a następnie ją indywidualizujące) i formy adresatywne, tu szczególnie pokrewieństwa (w których zawiera się system wartości komunikacyjnych, honoryfikatywność i wartościująca na swój sposób leksyka) – możemy doświadczyć zjawiska wielopoziomowego zanurzenia w kulturze, a także w języku, który okazuje się nie tylko narzędziem zaangażowanym w kreowanie świata tradycji, ale również niepodważalną wartością samą w sobie.

Literatura

- Ahn H., 2017, *Seoul Uncle: Cultural Conceptualisations Behind the Use of Address Terms in Korean*, w: F. Sharifian (red.), *Advances in Cultural Linguistics*, Singapore: Springer Singapore, s. 411–431.
- Encyclopedia of Korean Culture (한국민족문화대백과사전 [Hangungminjongmunhwadaebaekgwasaajeon]), <https://encykorea.aks.ac.kr/> (dostęp: 17.05.2023).
- Iglewska S., 2015, *Aspekty socjolingwistyczne w badaniach procesu ewolucji systemu antroponimicznego: zarys tematu*, „Ogrody Nauk i Sztuk” 5, s. 327–330.

¹⁴ Do tak zbliżających form należą również m.in. określenia 할아버지 ‘dziadek’/ 할머니 ‘babcia’, które mogą posłużyć jako zwroty do osób znacznie starszych – ale zupełnie nieznanymi osobie mówiącej. Ich wykorzystanie świadczy wówczas o chęci okazania należytego szacunku i przyjaznych zamiarów.

- Janicka I., 2009, *Komunikacja niewerbalna Koreańczyków na tle tradycji kulturowej. Perspektywa glottodydaktyczna*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza” 15. <https://doi.org/10.14746/pspsj.2009.15.1>
- Kałużyńska I., 2014, *Aksjologia a chińskie tradycyjne imiona kobiet*, „Roczniki Humanistyczne” 62(9). <https://doi.org/10.18290/10.18290/rh.2019.67.11-1>
- Kałużyńska I., 2015, *Traditional Chinese generation names*, „Onomastica” 59, <http://rcin.org.pl/ijp/Content/57724/PDF/6.%20Kaluzynska.pdf> (dostęp: 2.12.2020).
- Kałużyńska I., 2020, *Nazwotwórstwo w języku chińskim*, „Onomastica” 64, <https://rcin.org.pl/ijp/publication/196864> (dostęp: 10.03.2021).
- Kim J.R., Jung J.E., Lee E., 2016, *Standard Korean Grammar for Foreigners*, Seoul: Pagjiong Press.
- Korean Names Information, <https://baby-name.kr/en/> (dostęp: 17.05.2023).
- Lisowski T., 2007, *Determinizm kulturowy a leksyka. Pięć powinności konfucjańskich a koreańskie nazwy stopni pokrewieństwa*, w: J. Kamper-Warejko, I. Kaproń-Charzyńska (red.), *Z zagadnień leksykologii i leksykografii języków słowiańskich*, Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika.
- NAVER 사전 [sajeon], <https://dict.naver.com/> (dostęp: 17.05.2023).
- Pak H., 2011, *Antroponimy w „Quo Vadis” Henryka Sienkiewicza i w koreańskich przekładach powieści. Ocalone czy stracone w tłumaczeniu?*, praca doktorska, Poznań: Uniwersytet Adama Mickiewicza, <https://repozytorium.amu.edu.pl/items/581df9c8-3050-4e51-9edf-7c5d79756611> (dostęp: 23.05.2023).
- Pak H., 2020, *Nazwy osobowe znaczące w koreańskich serialach telewizyjnych. Ich rodzaje i funkcje (na wybranych przykładach autorstwa scenarzystki Moon Young-nam)*, w: A. Hryceniak, K. Zielińska-Nowak (red.), *Językoznawcza strona popkultury*, Wrocław: Stowarzyszenie Badaczy Popkultury i Edukacji Popkulturowej „Trickster”.
- Park I.H., Cho L.-J., 1995, *Confucianism and the Korean Family*, „Journal of Comparative Family Studies” 26(1), s. 117-134.
- Przybylska A., 2023a, *Antroponimia koreańska – kontekst kulturowo-prawny*, w: R. Łapa, M. Graf, Ł. Piosik (red.), *Człowiek – Język – Prawo*, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie Studia Polonistyczne.
- Przybylska A., 2023b, *Socjokulturowe aspekty komunikacyjne adresatywnych form pokrewieństwa w koreańskim społeczeństwie*, w: M. Śleziak, J. Krzywdziński, K. Wabnic (red.), *Kuluary. Prace o języku i literaturze. Zeszyt II*, Wrocław: Wydawnictwo Quaestio, <http://quaestio.com.pl/kuluary-prace-o-jezyku-i-literaturze-zeszyt-ii-p-129.html> (dostęp: 1.04.2023).
- Sarnowska-Gieffing I., 2016, *Ślady dyfuzji kulturowej w antroponimii Poznania w XVI-XVIII wieku*, „Onomastica” 60, s. 107-118. <https://doi.org/10.17651/ONOMAST.60.7>
- Seth M.J., 2010, *A History of Korea: From Antiquity to the Present*, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

- Sohn H. (red.), 2005, *Korean Language in Culture and Society*, Honolulu: University of Hawai'i Press.
- TTMIK (TalkToMeInKorean), 2017, *How Korean Names Work [TalkToMeInKorean]*, <https://www.youtube.com/watch?v=Wp6v1OSCdJ8> (dostęp: 15.09.2021).
- You C.I., 2020, *Systemy adresatywne Korei Południowej i Polski jako składnik etykiety na przykładzie sfery akademickiej i biznesowej*, praca doktorska, Katowice: Uniwersytet Śląski, https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/16495/1/You_Systemy_adresatywne_Korei_Poludniowej_i_Polski_jako_skladnik_etykiety.pdf (dostęp: 14.03.2021).